

BUKS – Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur

Nr. 69 2024 • Årgang 40 • ISSN online 2446-0648 • www.buks.dk

Lisa Annika Brandt

Aldersbestemte pædagogikkers betydning for børns legekultur – Danske og norske pædagogers refleksioner om legekulturen i aldershomogene og aldersheterogene dagtilbud

Resumé

Selvom en aldersbestemt todeling i henholdsvis vuggestue og børnehave i dag er den mest udbredte dagtilbudsform i nordiske dagtilbud, så forekommer der også dagtilbud som opererer med aldersheterogene (0-6 år) eller aldershomogene børnegrupper (grupperet efter fødselsår). Med udgangspunkt i en mindre interviewundersøgelse med tilsammen ni norske og danske pædagoger, som arbejder med disse alternative dagtilbudsformer, undersøger artiklen hvordan aldersbestemte pædagogikker institutionelt kan tænkes at påvirke dagtilbuddenes legekultur. Pædagogernes udtalelser sammenlignes og analyseres ved hjælp af Flemming Mouritsens perspektiver på legekultur og Helle Marie Skovbjergs begreb om legemedier, legepraksis og legestemninger. Analysen viser, at fuld aldersblanding kan tænkes at fremme legekulturelle møder ved at tilbyde en mangfoldighed af medier, praksisser og stemninger. Derimod ser alderssegregeringen ud til at modarbejde legekulturelle sammenstød, og synes dermed at fremme opøvelsen af en mere aldersspecifik brug af medier, opøvelse af praksis og bevaring af stemninger og rytmer. Analysen viser, hvordan aldersbestemt pædagogik institutionelt skaber forskellige forudsætninger for børns etablering af legekultur i de forskellige dagtilbud. Der argumenteres for, at alder som institutionel struktur synes at være væsentlig at forholde sig til inden for børne- og legekulturforskning.

Nøgleord

børnekultur; legekultur; dagtilbudsformer; aldershomogene grupper; aldersheterogene grupper; institutionalisering; aldersbestemt pædagogik

Introduktion

I dag organiseres dagtilbud i de fleste nordiske lande gennem en aldersbestemt todeling, som i Danmark refereres til som vuggestue (0-3 år) og børnehave (3-6 år) (Gulløv, 2017; Ringsmose & Kragh-Müller, 2017). Samtidig eksisterer der også dagtilbud, som opererer med enten fuldt aldersheterogene grupper (0-6 år) eller fuldt aldershomogene grupper (efter fødselsår). Mens der i Norge kan spores en tilsyneladende nedgang i forekomsten af dagtilbud med fuld aldersintegrering (Jensen et al., 2023, s.35), kan man iagttage en stigende tendens af alderssegregering i svenske dagtilbud (Magnusson & Bäckman, 2022, s.2). I dagens Danmark synes aldersbestemte grupperinger i dagtilbud ikke til at blive diskuteret. I alle tre lande er gruppering efter alder i dagtilbud i dag ikke et forhold, som belyses statistisk gennem landenes statistiske centralbureauer (DS, 2022; Skolverket, 2023; SSB, 2023). Derudover forekommer der en mangel af nationale og internationale litteraturstudier og kvantitative studier, som giver overblik på dette felt.

Tilbage i 1980'erne blev etablering af fuldt aldersheterogene grupper fremmet, navnlig i Norge og Sverige. Et argument var deres bidrag til bevarelsen af børnekulturen i en tid med mindre søskendeflokke og en stigende alderssegregering i fritiden (Edenhammar, 1982; FAD, 1985). Trods dette argument, er det i dag todelingen af vuggestue og børnehave, som gør sig gældende som den mest udbredte dagtilbudsform i Skandinavien. De pædagogiske potentialer ved og de mulige tendenser til en øget alderssegregering i den skandinaviske kontekst, gør det aktuelt at diskutere den aldersbestemte pædagogiks rolle og betydning for dagtilbudsområdet.

Denne artikel omhandler en empirisk undersøgelse af fænomenerne aldersheterogene og aldershomogene grupper i dagtilbud. Dette gøres ved hjælp af et mindre og eksplorativt udfoldet interviewundersøgelse med tilsammen ni danske og norske pædagoger knyttet til disse dagtilbudsformer. Artiklens problemstilling er følgende:

På hvilken måde kan perspektiver fra pædagoger i aldersheterogene og aldershomogene dagtilbudsgrupper hjælpe med at forstå den aldersbestemte pædagogiks betydning for børns legekultur?

Perspektiverne, som har ligget bag artiklens analyse og diskussion, vil blive præsenteret i det følgende. Her redegøres det for artiklens underliggende forståelse af børnekultur og legekultur (Mouritsen, 1995, 1996; Kampmann, 2001; Gulløv, 2003), samt hvordan artiklen specifikt forholder sig til børnekultur i et institutionsperspektiv (Kampmann, 2008) og knyttet til aldersbestemte pædagogikker (Gulløv, 2017). Herefter præsenteres Helle Marie Skovbjergs (2021) forståelse af leg i et stemningsperspektiv, hvorefter undersøgelsens metode og artiklens metodologiske afsæt skitseres. Særligt Skovbjergs og Mouritsens perspektiver vil tjene som bagtæppe for analysen. Her vil pædagogernes refleksioner analyseres ud fra spørgsmålet om, hvilken betydning aldersbestemte pædagogikker kan tænkes at have for (a) legemedier, (b) legepraksis og (c) stemningsfællesskabet. I diskussionen trækkes disse analytiske perspektiver ind i påvirkningen af børnekulturen i et institutionsperspektiv, og deres implikationer for den underliggende logik knyttet til de aldersbestemte praksisser. Disse perspektiver synes at kredse sig omkring en idé om henholdsvis skabelse eller forebyggelse af legekulturelle møder og sammenstød i de aldersbestemte grupperinger.

Børnekultur og legekultur

Børnekultur er et omfattende og ikke mindst omdiskuteret begreb (Tuftte et al., 2001). Det føres ofte tilbage til Mouritsens (1995) bredt kendte tredeling af begrebet: kultur *for* børn, kultur *med* børn og *børns* kultur. Denne artikel forholder sig til det tredje af disse – børns kultur – som af Mouritsen (1996) selv og andre (Andersen & Kampmann, 1996; Rasmussen, 2001) betegnes som pendant til begrebet *legekultur*. Mouritsen beskriver legekulturer som relationelle og situationsafhængige, og dermed grundlæggende lokale (Mouritsen, 1996, s.20), selvom nogle legekulturelle udtryk synes at vise sig på tværs af institutioner og til og med nationer (Mouritsen, 1995, s.155). I denne artikels analyse vil Mouritsens (1995) perspektiver på legekultur blive anvendt som udgangspunkt.

Med afsæt i børnesociologen William A. Corsaro (1988) fremhæver Jan Kampmann (2008, s.9-11) begrebet reproduktion som centralt for børnekulturen. Han udvider begrebet til *fortolkende (re-)produktion*. Med dette understreger han, at man bør »...*tænke børnekultur både som et reproduktionsfænomen, at de reproducerer noget af den kultur, de møder (kultur forstået som hverdagslige koder for hvordan vi lever vores liv, omgås hinanden, forstår hinanden), samt etablerer mening, betydning, social orden og så videre*« (Kampmann, 2008, s.9-11). Det relevante i Kampmanns (2008) perspektiv, er måden hvorpå han udvider børnekulturbegrebet gennem et institutionsperspektiv. Han påpeger, at institutionaliseringen af børns liv har konsekvenser for børnekulturen. Derfor bør den institutionelle sammenhæng inddrages, eftersom denne vil variere fra institution til institution (Kampmann, 2008, s.14-17).

Børnekultur i et institutionsperspektiv og aldersbestemt pædagogik

Eva Gulløv (2003) understreger ligeledes ud fra et antropologisk blik på børnekultur, at man bør undgå et »...*analytisk snit, hvor relationer og betingelser, der strukturerer børns liv, udelades for at fremhæve et fokus på børn i sig selv*«. (Gulløv, 2003, s.32). Ifølge hende vil det aldrig være underordnet, i hvilken kontekst de iagttagne kulturelle udtryk udspiller sig (Gulløv, 2003, s.38). I et senere arbejde om aldersbestemt pædagogik fremhæver hun særligt alder som et grundlæggende organiserende og pædagogisk princip knyttet til udbygningen af en institutionsstruktur (Gulløv, 2017). Ifølge hende synes alder både at have betydning for, hvilket perspektiv børnene forstås ud fra, men også hvordan børn forstår sig selv og praktiserer sine sociale relationer (Gulløv, 2017, s.122-123). Det bør bemærkes at en stigende aldersopdeling er et kulturfænomen, der især ser ud til at udvikle sig i vestlige samfund (e.g. Rogoff, 2003, s.123-129).

I denne artikel lægges vægten på institutionsperspektivet og herunder særligt de strukturelle betingelsers betydning for legekulturen, gennem fremhævelsen af den aldersbestemte pædagogiks betydning for legekulturen.

Leg i et stemningsperspektiv

Artiklens analyse støtter sig desuden til Helle Marie Skovbjergs (2021) stemningsperspektiv på leg. Skovbjergs teori har udgangspunkt i et syn på leg som en universel menneskelig aktivitet, og fremhæver særligt stemning som en essentiel del for legeaktiviteter. Hun præsenterer tre hovedperspektiver for legeaktiviteter, som oversættes fra engelsk i denne artikel: legemedier (ting som bruges), legepraksis (gøren) og legestemning (væren).

Med *legemedier* forholder Skovbjerg sig til et udvidet mediebegreb, hvor både det digitale, analoge og immaterielle indbefattes (Skovbjerg, 2021, s.29). I mødet med informanternes perspektiver forholder denne artikel sig kun til det analoge legetøj. Her vil særligt begrebet *affordans* (Skovbjerg, 2021, s.40-41) blive fremhævet, med tanke på de muligheder som legemedier kan skabe, samt tilgængeligheden til legemedierne. Ifølge Skovbjerg vil et legemedies *affordans* ændre sig i takt med, hvem som skal bruge det. I forhold til *legepraksis* forholder jeg mig især til Skovbjergs perspektiver på opøvelsen af denne legepraksis, forstået som en rytmisk bevægelse mellem *gentagelse* og *afstand* (gennem variation fremfor gentagelse) til den gældende legepraksis (Skovbjerg, 2021, s.65,74). Dette perspektiv kan ses som relateret til, men ikke fuldstændig ens med det Mihaly Csikszentmihalyi (1990) kalder for *flow* (Skovbjerg, 2021). Rytmen vedrører både bevægelsen mellem gentagelse og afstand, men også mellem legens deltagere (Skovbjerg, 2021, s.77), og har dermed blandt andet en kollektiv dimension. Rytmen kan blive for disharmonisk, hvilket videre vil kunne påvirke legestemningen. Med tanke på *legestemninger* benyttes Skovbjergs perspektiver på skabelsen og bevarelsen af legestemninger, som beror sig på en opretholdelse af rytmen, en *fælles meningskabelse* og ikke for mange *socialle sammenstød/konflikter* (2021, s.118-130). Skovbjergs forskellige stemningstyper vil i denne artikel ikke blive anvendt analytisk, men selve stemningsperspektivet vil blive anvendt til at belyse og reflektere over pædagogernes forståelse af stemningers betydning for børns leg og legekulturer. Dette skyldes også studiets mangel på observationer af leg. I Skovbjergs teorikonstruktion, og også i analysen, skilles perspektiverne ad. Hun peger dog selv på deres gensidige forbundenhed (Skovbjerg, 2021, s.26), hvilket også vil vise sig i analysen.

Disse hovedperspektiver benyttes i samspil med Mouritsens legekulturbegreb, for at strukturere og informere analysen af datamaterialet ind mod en legekulturel, institutionel kontekst.

Den metodiske fremgangsmåde og overvejelser

Artiklens data består af ni semistrukturerede forskningsinterview med ni pædagoger fra tilsammen otte forskellige dagtilbud. Disse er både danske og norske. Oprindeligt var det planlagt at indsamle empirien kun i Norge. Valget af både danske og norske informanter skyldes, at det i en norsk kontekst var vanskeligere at finde større dagtilbud med fuldt aldersheterogene grupper, og størrelsen kan tænkes at være afgørende for, om gruppernes alderssammensætning var baseret på et aktivt valg. Om end der er forskel på 0-6-årsinstitutionerne i Danmark og Norge, er de fælles om en nordisk socialpædagogisk tradition (Hogsnes, 2010, s.53; Ringsmose & Kragh-Müller, 2017), hvilket blev vurderet som en tilstrækkelig grund til at kunne kombinere brugen af danske og norske institutioner i undersøgelsen af aldersbestemt pædagogik. Dette kan dog ses som en metodologisk svaghed, siden pædagogernes refleksioner vil være påvirket af den nationale kontekst. Målet med studiet er under alle omstændigheder ikke at generalisere, men at belyse og diskutere to tilsyneladende underudforskede organiseringsmåder, som eksisterer i begge lande.

Fire af de ni informanter arbejder med aldershomogene grupper (efter fødselsår) i fire forskellige dagtilbud, mens fem arbejder med aldersheterogene grupper (0-6 år) i fire forskellige dagtilbud. Pædagogerne havde mellem 4 og 38 års professionserfaring på interviewtidspunktet. Interviewene blev gennemført i perioden januar-marts 2023. Alle ni interviews var på mellem 35 og 60 minutters varighed, og blev ledet og transskriberet af mig

som interviewere. Grundet informanternes geografiske spredning – både hvad angår land, men også placering nationalt – blev størstedelen af interviewene gennemført via Zoom (to blev foretaget fysisk i både DK og NO). Dette medførte en metodologisk bekymring, hvad angår de materielle betingelser i interviewsituationen (se Sand et al., 2021), men flere informanter udtrykte, at de følte sig komfortable med at kunne gennemføre interviewet fra eget hjem eller arbejdsplads.

Undersøgelsen var i sit udgangspunkt induktiv. Den tog udgangspunkt i et fænomenologisk perspektiv, præget af en interesse for pædagogernes livsverdener, samt et ønske om at øge forståelse for fænomenets – den aldersbestemte pædagogik – væsen (Jacobsen et al., 2020, s.284-286). Det betød, at undersøgelsen til at starte med ikke havde et tematisk sigte rettet specifikt mod børnekulturen. Interviewguiden var semistruktureret – med tyngdepunkt på hverdagsliv, relationer og pædagogiske aktiviteter og miljøer – for at åbne op for pædagogernes perspektiver og bidrag, og med et sigte på at få så omfattende beskrivelser af hverdagen i deres dagtilbud som muligt. Den semistrukturerede form krævede samtidig aktiv involvering og løbende opfølgningsspørgsmål fra min side (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s.23-32; Kvale & Brinkmann, 2009, s.49). Dette indebar blandt andet også nødvendigheden af at kanalisere en bevidst 'naivitet' ind (Kvale & Brinkmann, 2009, s.50) for at fremme refleksionen over egne forudsætninger og bevare en åbenhed, særligt med tanke på egen baggrund som dagtilbudspædagog. Teoretisk var undersøgelsen inspireret af blandt andet Lefebvres (2000) kobling mellem hverdagsliv og samfundsorden, hvilket også Kampmann (2008, s.16) har henvist til. Studiets overordnede forskningsspørgsmål kredsede derved om en undren over fænomenet *aldersheterogene* og *aldershomogene* grupper i dagtilbud, både i professions-, samfunds- og hverdagsperspektiv.

Interviewguiden, samtykkeskemaet og beskrivelsen af undersøgelsens forskningsdesign er blevet vurderet og godkendt af *Norsk senter for forskningsdata* (i dag SIKT). Interviewguiden og analyserne blev også løbende drøftet med de øvrige medlemmer af forskningsgruppen *Barnehager, barndom og barnehagelærerutdanning* ved Universitetet i Agder, især med Soern Finn Menning, som er medforfatter til en artikel som undersøger de samme data ud fra et mere diskursivt perspektiv (Brandt & Menning, 2024). Alle informanter blev tilbudt et *member check* gennem tilsendelse af det transskriberede interview (McGrath et al., 2018), hvilket de fleste benyttede sig af.

Undersøgelsen er behæftet med to begrænsninger. Der mangler et børneperspektiv, som kan siges at være af høj vigtighed, når det gælder fænomenet leg, se Sutton-Smith (2001), og der mangler et udførligt overblik over tidligere studier på aldersheterogene og aldershomogene grupper i dagtilbud generelt. Egne undersøgelser af forskningslitteraturen på feltet tyder på, at både nordisk og international forskning mest fokuserer på enkeltindividets læringsudbytte fremfor fællesskaberne, og at der er få nutidige studier af fænomenet (Brownell, 1990; Dunn et al., 1996; Goldman, 1981; Howes & Farver, 1987; Lagrell, 1991; Magnusson & Bäckman, 2022; Sundell, 1992, 1995). Dette bør undersøges nærmere for at opnå en større og dybere forståelse af muligheder og begrænsninger ved aldersbestemte pædagogikkens betydning for børns leg.

Fremadrettet vil det være oplagt at undersøge tematikken gennem litteraturstudier og i form af etnografiske undersøgelser, som inddrager børneperspektivet.

Analysestrategi – Fra induktiv til abduktiv inspireret analyse

Det var en udtalelse fra en af undersøgelsens informanter, der arbejder med aldersheterogene grupper, som gjorde den aldersbestemte pædagogikks mulige betydning for børnekulturen særligt klar for min forskningsinteresse. Denne fremkom ved en åben, datadrevet kodning af materialet (Gibbs, 2018):

[...] Jeg hører, at børnehaver deler mere og mere op i de treårige, de fireårige og de femårige. Og laver skolegrupper og laver mellemgrupper og [grupper] for de små, og jeg tænker... Tænk ikke at passe ind i den der firkant! I den her alder! Og jeg tænker også, at der er en masse kultur! Børnekultur – som går tabt. Øh... hvor de ikke får mulighed for at se hinanden... Hvordan leger de buschauffør! Hvad for nogle steder er det, de store sidder og leger og kører hen til? Eller – deres sprog det drøner derudad, og de små de står og bare suger til sig. Øhm... det synes jeg man tager væk fra dem, når man deler dem op. Og det... altså... Det kan næsten give en sådan... uhhh, lad være med det! På børnenes vegne. Børnekulturen!

Mødet med børnekulturen bragte et som udgangspunkt induktivt projekt på sporet i retning af en mere abduktiv inspireret analyse. Den abduktive analysestrategi handler om at arbejde med et mål om at opdage og forstå empiri, som modsætter sig ens teoretiske forventninger (Johannessen, 2022, s.2). For mig som forsker synliggjorde pædagogens brug af børnekulturbegrebet i forhold til alder en form for produktiv anomali (Johannessen, 2022, s.4). Empirien modsagde ikke direkte teorien, men det handlede om at bruge empirien til at fremanalysere en underspillet dimension af teorien om børnekultur og alder. Pædagogens udtalelse medførte en efterfølgende undersøgelse af Mouritsens (1995, 1996) tekster om børnekultur og legekultur. Mouritsen nævner, at der »...findes forskelle i legekulturen, som er aldersbetingede«, at »...små børns legerepertoire og måde at lege på er forskellige fra større børns«, og at »...alder kan tænkes at være «en central dimension i en undersøgelse og forståelse af børns kultur» (Mouritsen, 1996, s.18). Desuden skriver han tydeligt:

Små børns legerepertoire og måder at lege på er forskellige fra større børns. Det er derfor vigtigt at forholde sig til dette – også når man undersøger børns kulturelle udtryksformer. At man kritiserer den form, alderstænkningen har fået i den pædagogisk psykologiske tradition og praksis, betyder ikke, at det ikke er en central dimension i undersøgelse og forståelse af denne kultur (Mouritsen, 1995, s.154).

Imidlertid diskuteres det ikke videre, om der ville være forskel i en børnegruppes fælles legekultur forbundet med dens alderssammensætning. Det empiriske og herefter teoretiske fund videreførte analysen til en konceptdrevet kodning (Gibbs, 2018) med børnekultur/legekultur som hovedfokus. Aldersheterogene og aldershomogene dagtilbud blev kategoriseret som to forskellige 'cases', for at fremme analysen gennem en komparativ tilgang (Bazeley, 2013). Dette betyder ikke, at disse aldersbestemte pædagogikker helt gennemgribende er forskellige, men at der gennemgående kan findes modsatrettede perspektiver når det gælder børnekultur/legekultur.

Analyse

I det følgende vil pædagogernes udtalelser blive sammenlignet gennem tre nedslagsfelter, der er inspirerede af Skovbjergs (2021) stemningsperspektiv. Dette gøres for at øge følsomheden over for de mulige nuancer og forskelle i legekultur og -praksis i henholdsvis aldersheterogene og aldershomogene grupperinger. I hvert nedslagsfelt vil der blive anvendt et citat fra hver dagtilbudsform, som er vurderet til at genspejle perspektiver vist af flere af informanterne indenfor samme dagtilbudsform. Citater fra pædagoger knyttet til aldersheterogene grupper betegnes med AHE, og citater fra pædagoger knyttet til aldershomogene grupper betegnes med AHO.

(A). Aldersbestemte pædagogikkens betydning for legemedier: Afgrænsning og udvidelse

I det følgende undersøges forskellen på tilgængelige legemedier knyttet til aldersbestemte pædagogikker. Pædagogikken synes særlig at medføre en henholdsvis afgrænset eller udvidet tilgang til specifikke analoge legematerialer, og eksemplificeres gennem mediet Legoklodser:

- AHO – A: På en måde, femåringene har kanskje kommet lengre i små ... legobygging. Dem leker mye med sånn små-lego. Mens dem i treårsgruppa har kanskje mer duplo enn små-lego, og ... det kan bli, på en måte, en forstyrrelse ...
- AHE- A: Og det er også det der med ... lige pludselig at gå ned og lege med klodser med en et-toårig, når man er fire. For det er dejlig trygt. Det er noget man kender. Det er noget man... den leg har man selv leget en milliard gange.

AHO-A ser på alderssegregering som fremmede for at kunne avancere uforstyrret samspil med legemediet LEGO. Dette er i tråd med lignende udtalelser fra resten af denne informantgruppe, og medfører at stuerne ifølge dem har en langt mere aldersspecifik indretning end ved aldersblandede grupper. Der tales også om en forskellig omgang med de specifikke legemedier; at yngre børn har en tendens til at ville destruere f.eks. et LEGO-tårn, hvorimod det for de ældre børn synes mere interessant at bygge noget. Denne forskel i omgang med legemedier bliver så forhindret gennem aldershomogene grupper. Derimod ser AHE-A sameksistensen af forskellige legemedier som en måde, hvorpå også ældre børn kan finde glæde ved legemedier målrettet yngre børn. Dette viser sig også at gå den anden vej i nogle andre pædagogers (AHE) udtalelser, altså at yngre børn har glæde af at lege med f.eks. barbie dukker. Pædagogerne, som arbejder med aldersheterogene grupper, viser i forbindelse med dette mange refleksioner knyttet til sikkerhed. Det medfører blandt andet, at ikke alle legemedier altid er tilgængelige, samt at de ældre børn i samspil med pædagogerne får et øget ansvar, når legemedier med f.eks. kvælningsfare findes frem. Alligevel synes dette at opvejes af en udvidet tilgang til legemedier som noget positivt. Forskellen i perspektiverne vidner om forskellige forståelser af mediernes *affordans* (Skovbjerg jf. Gibson, 2021, s.41) hos pædagogerne, og videre, hvordan selvsamme legemedier kan tænkes at blive taget i brug forskelligt med baggrund i alder.

Set i sammenhæng med et institutionelt perspektiv på børnekultur viser perspektiverne også, at aldersbestemte pædagogikker henholdsvis afgrænser eller udvider, hvilke legemedier børnegruppen kommer i kontakt med i sin institutionshverdag. Dette kan tænkes som værende af betydning for legekulturen i det givne dagtilbud. Sammenhæng mellem legekultur og -medier formuleres også af Mouritsen (1995, s.150):

Legekulturen og medierne er ligeledes uadskilleligt infiltreret i hinanden. Medierne er i dag et nødvendigt grundlag for børnenes udøvelse af denne kultur. De er en råstofkilde af materiale, former og måder, som børnene overtager og omsætter til eget brug i lege og fortællinger f.eks. Og de udgør en fælles referenceramme for dem.

Mens en afgrænsning af legemedier ud fra AHO-As refleksioner kan bidrage med mere fordybelse i det enkelte medie, vil en udvidelse af materiale ud fra AHE-As perspektiv kunne udvide legematerialet – og dermed, ifølge Mouritsen, legekulturen. Gennem AHO-As og AHE-As perspektiver tydeliggøres altså en grundlæggende institutionel forskel hvad angår den 'råstofkilde' børnegruppen har adgang til, en forskel, som af pædagogerne selv sættes i forbindelse med deres aldersbestemte pædagogik.

(B). Aldersbestemte pædagogikkers betydning for leg som praksis: Rendyrkning og overføring
Videre ses det på pædagogernes udtalelser knyttet til et syn på leg som at øve sig i praksis. I slægt med nedslaget forinden, er der også en grundlæggende forskel på pædagogernes udtalelser, idet de enten kredser om en opprioritering af en rendyrkning af den alderstypiske legepraksis, eller lægger vægt på overlevering af legepraksis mellem forskellige aldre.

- AHO – B: Mye større deltajlelek end noen ganger før. Vil jeg tørre og påstå. For når de spiller på hverandres fantasi og dette... så er det nesten ingen ende på, hvordan leken forløper, for de trenger på en måte ikke å ta hensyn da... til at et barn på to år skal være med og følge med. Ikke sant. Og synes det er irriterings fordi at ... den på to følger jo ikke med på den på fire.
- AHE- B: Altså hvis de leger sammen, så er det mere sådan, at det er sådan måske... at der er en sådan rolle, hvor den lille kan være med. Øhm... Og, så er det også de vuggestuebørn, som er... hvad skal man sige. Mest aktive og fremme og... og stærkest i at tage kontakt. De sådan mere stille og generte børn, de... de blander sig ikke så meget med de store. De betragter dem meget... de bliver inspireret af dem. Vi ser tit at de sådan... kan lege ved siden af, noget der ligner den leg de store har gang I.

Gennem Skovbjergs (2021, s.74) syn på en fælles legepraksis, hvor man sammen og uden for mange konflikter kan skabe en bevægelse mellem den tidligere redegjorte gentagelse og afstand, kan AHO-B's beretning forstås som en muliggørelse af netop en sådan praksis gennem alderssegregering. På den måde – og det vil yderligere blive diskuteret i næste nedslagspunkt – kan aldersspecifikke legefællesskaber tænkes at forebygge konflikter på grund af ensartede behov knyttet til gentagelse og afstand. AHE-B italesætter derimod, at det er ønskeligt at flere former for leg kan foregå parallelt med hinanden, uden at problematisere dette. Begge scenarier kan ses som rum for at opøve sin legepraksis. Som nævnt fremhævede Mouritsen (1996), at der var aldersbetingede forskelle i legekulturen. Samtidig tilskriver hans egen og ganske megen tidligere børnekulturforskning en overlevering af kulturen mellem børn af forskellig alder stor betydning (Andersen & Kampmann, 1996; Corsaro, 1988; Ehn & Löfgren, 1982). Det er denne overlevering, som AHE-B fremhæver. Dette nævnes men også udfordres af Skovbjerg (2021, s.88-90 & 20-21). Med henvisning til Mouritsen påpeger hun, at selvom den traditionelle overlevering af legekultur kan tænkes at være påvirket, så betyder det ikke, at der ikke eksisterer en legekultur i en mere alderssegregeret barndom.

Dette synes AHO-Bs perspektiv på sit vis at bekræfte, siden det fremgår, at der eksisterer en stærk legekultur i den omtalte børnegruppe, selvom gruppen er aldershomogen.

Skovbjerg (2021, s.88), men også Mouritsen understreger, at legepraksis udvikles gennem deltagelse i praksis:

De skal kunne det så godt, at de kan improvisere. Dette er disse kulturere og børnelegens andet hovedprincip. [...] Forholdet er det samme, som man finder i f.eks. jazzmusik. Også her har man enkle grundrytmer og en kompleks, artistisk improvisation. At kunne improvisere, fange øjeblikket, kræver øvelse. Det er ikke blot himmelsendt spontanitet, det er gennemøvet spontanitet. (Mouritsen, 1995, s. 154)

AHO-B og AHE-B synes at have forskellige opfattelser af, om der opstår for mange sociale sammenstød i udøvelsen af en fælles legepraksis; en bevægelse mellem gentagelse og afstand, når børnene har et for stort aldersspænd. Perspektiverne viser dermed institutionelt forskellige forudsætninger for opøvelsen af en legepraksis (og dermed legekultur), som står i forbindelse med udøvelsen af de to forskellige typer aldersbestemt pædagogik.

(C). Aldersbestemte pædagogikkens betydning for leg som stemningsfællesskab: Aldersfællesskab og interessefællesskab

Det næste nedslagspunkt bør ses i sammenhæng med den foregående analyse, og fokuserer på muligheden for at bevare legens stemninger og dynamik. Også her viser pædagogerne to modsatrettede perspektiver i den måde, de organiserer legen. Disse perspektiver knytter sig til skabelsen af fællesskab baseret på henholdsvis alder og interesse.

- AHO – C: Da må jeg jo si, at det kan være fint at dem store og... at den gruppa bare kan leke bare seg... fordi... dem minste kan jo bli forstyrta av de største... fordi at dem tar så mye plass. Så kanskje ... ja.. At dem store de skal kunne få lov til å utfolde seg uten å bli forstyrta av de små ... som kan komme og... ødelegge leken, liksom.
- AHE- C: Når vi laver noget i løbet af dagen, så er det ikke nødvendigvis... så tænker vi... så putter vi dem lidt mere i grupper, altså, øhm... [...] Det er en god gruppe til at lege denne her leg! Det er lige meget hvor gamle de er, sådan set. Og... eller. De tre kan godt lide at lege med bolde. Der kan den ene godt være fire, og de to andre være to et halvt. Altså på den måde har vi mange venskaber på tværs af alder. Øhm ... Vi bliver også nogle gange lidt overrasket over hvem der leger godt sammen.

Dette refererer tilbage til muligt forskellige behov for gentagelse og afstand, men er også værd at anskue gennem et stemningsperspektiv. Som Skovbjerg (2021, s. 130) understreger, så må der ikke være for mange konflikter eller sociale sammenstød for at bevare legestemninger. AHO-Cs perspektiv viser en sensitivitet over for dette. Implicit henvises til en forskel i børnenes legekultur begrundet i deres alder. De mest dybdegående beskrivelser af en aldersspecifik kultur blandt børn i dagtilbud er gjort af Gunvor Løkken (2004), som står bag etableringen af begrebet toddlerkultur. Med dette beskriver hun toddleren som et subjekt, som viser relationer og leg med sin krop, og derigennem etablerer sin egen toddlerkultur (Løkken, 2004, s.23). Med tanke på børn i tre-syvårsalderen henvises der i udviklingspsykologien ofte til, at denne snarere kredser om symbol-, laden som om-, fantasi- og forestillingsleg, og at denne knytter

sig til sproget (Sommer, 2020, s.48). Dette understøttes gennem AHO-B's perspektiv fra forrige nedslagspunkt, som betonedede 'detaljeleg' og 'fantasi' hos sin gruppe fireårige. AHO-C fornemmer i tråd med dette, at aldersgruppernes forskellige legekulturer kan tænkes at være gensidigt forstyrrende. Alderssegregering ses derfor som fordelagtig for at kunne 'udfolde seg', hvilket tolkes som noget, der fremmer opretholdelsen af legestemningen.

AHE-C derimod beskriver, hvordan de aktivt grupperer børn efter fælles interesser, fremfor alder, i dette tilfælde for legemediet bold. Dette står umiddelbart i modsætning til perspektiverne på aldersspecifikke kulturer, men virker samtidig indlysende med tanke på Skovbjergs (2021, s.130) pointe: »*To maintain the mood of play is the same thing as there always being a possibility to create meaning*«. Hvis interessen for bold(e) er lige meningsfuld for alle legedeltagere, kan deltagernes alder derfor ud fra AHE-C's erfaringer synes at være underordnet. Formodentlig en forskydning fra alder mod en fælles interesse kan være behjælpeligt med at ændre legestemningen, hvilket ifølge Skovbjerg (2021, s.11-12) kan gøres gennem forskellige ting, aktiviteter og personer.

Vendes blikket tilbage til Mouritsen, anerkendes og fremhæves som tidligere nævnt forskelle i legekultur knyttet til alder:

Der er forskelle også i legekulturen, som er aldersbetingede. Der er forskel på, hvad større og mindre børn gør og kan gøre. Der er aldersbestemte udviklinger, som sætter særlige rammer, også ud over hvad den sociale og pædagogiske opdeling af børn i alderssvarende grupper afstedkommer. (Mouritsen, 1995, s.154)

Dette er i tråd med det, som AHO-C reflekterer over. Men fokuset på aldersbetingede forskelle i legekulturen kan tænkes at skygge over aldersuafhængige mødepunkter, som for eksempel fællesskabet omkring bolden(e), der beskrives af AHE-C. Dette kan ikke, som i forrige nedslagspunkt, ene og alene forklares gennem en traditionel overlevering af legekultur, men måske snarere gennem et stemningsperspektiv. Fællesskabet omkring bolden(e) synes at være aldersuafhængig, og bevarer en legestemning gennem en fælles meningsskabelse i mødet med legemediet. Analysen tyder således på, at den aldersbestemte pædagogik kan have betydning for, hvilke fællesskaber herunder stemninger, der vil kunne dannes gennem forskellige lege, og at disse muligheder dermed kan være institutionelt betingede.

Diskussion – Logikken i aldersbestemte pædagogikker: Legekulturelle sammenstød og møder
Selvom pædagogerne reflekser i mange henseender paradoksalt nok synes at pege i forskellige retninger, kan der hverken ud fra et stemnings- eller legekulturelt perspektiv argumenteres for, at én af praksisformene er mere rigtig end andre. Samtidig peger analysen på, at aldersbestemte pædagogikker vil have en betydning for børns legekultur, og at der synes at være forskel i forståelsen af børnefællesskaber og legekultur i de forskellige institutionelle kontekster.

For at illustrere en overordnet logik i pædagogerne forklaringsmønstre, anvendes begreberne *møder* og *sammenstød*, inspireret af Danboldt og Enerstvedts beskrivelse af børne- og voksenkultur (1995, s.35,55,117). På tværs af de forskellige interviews med pædagoger som arbejder med aldershomogene børnegrupper, forekommer særligt et argument at gå igen i forhold til at facilitere aldershomogene børnegrupper. Ifølge pædagogerne bidrager denne aldersinddeling med jævnaldrende til at forebygge potentielle legekulturelle sammenstød

mellem de ældre og yngre børn, som ellers vil forhindre længerevarende legeforløb og mulighed for at fordybe sig i den enkelte leg og tilhørende legemedier. Disse pædagogiske overvejelser afspejler en forståelse af at aldersinddelingen giver de bedste forudsætninger for at fordybe sig i aldersspecifikke legeformer. Ligeledes kan disse forskelle ses i tråd med det, Gulløv (2017, s.122) beskriver som: »...ideologiske forestillinger om ansvar og forpligtelse, udvikling og betydningen af social jævnbyrdighed. Og en sådan jævnbyrdighed understøttes tilsyneladende bedst gennem samvær med jævnaldrende snarere end gennem potentielt ansvarsforpligtende relationer til yngre børn«. Derimod synes pædagogerne, som arbejder med aldersheterogene grupper, at opfatte aldersblanding som det, der giver de bedste forudsætninger for dagtilbuddets legekultur. Dette begrundes blandt andet i tråd med en traditionel forståelse af overførsel af legekultur på tværs af alder, men kan desuden knyttes tilbage til det man kan kalde legekulturelle møder på tværs af aldre. Disse synes at hæfte sig ved fælles interesser og en mangfoldighed af mulige legemedier. De tilsyneladende modsatrettede forklaringsmønstre understreger børnekulturens ubestridelige forbindelse med barndommens institutionalisering (Rasmussen, 2001, s.32) og behovet for et institutionsperspektiv i undersøgelsen af børnekulturen (Kampmann, 2008, s.14). Her viser aldersbestemte pædagogikker sig, i tråd med Gulløv (2003), som et centralt anliggende at forholde sig til.

Der udtrykkes bekymring for legens forudsætninger i dagens samfund (Lillemyr, 2020, s.47; Sommer, 2020, s.21-29; Winther-Lindqvist & Svindt, 2019, s.5). Selvom de aldersbestemte pædagogikker og de dertilhørende perspektiver kan ses som gensidigt udelukkende, kan de begge anses som legitime forsøg på at skabe rammer for en god legekultur. Uanset hvilken gruppeform man vil argumentere for som en mere hensigtsmæssig praksis, når det gælder børns udvikling af legekultur, så viser pædagogernes modsatrettede perspektiver, at aldersbestemte pædagogikker under alle omstændigheder er af betydning for legekulturen i institutionel forstand. Analysen viser nemlig, at aldersbestemte pædagogikker kan have indflydelse på tilgangen til (a) legemedier, (b) rammer for opøvelsen af legepraksis og (c) samværet omkring legestemninger.

Dette kalder på videre undersøgelser af dagtilbuddets legekulturer og deres forbindelse med aldersbestemte pædagogikker, og det bør igen understreges at der her særligt er behov for en udvidelse gennem fokus på børneperspektivet. Selvom der som nævnt også er behov for litteraturstudier på feltet, tyder denne undersøgelse på, at der i særdeleshed mangler perspektiver, som giver forståelse for en legekultur på tværs af aldre. Disse bør behandle mere end en traditionel overlevering af legekulturer, og kan med fordel i forlængelse af denne artikels analyse inddrage et stemningsperspektiv.

Afslutning

Ved hjælp af datamaterialet fra en interviewundersøgelse med tilsammen ni danske og norske pædagoger fra otte forskellige institutioner, har denne artikel undersøgt, hvordan to forskellige aldersbestemte pædagogikker; fuldt aldershomogene og fuldt aldersheterogene grupper i dagtilbud kan være af betydning for børns legekultur. Analysen viser med afsæt i Skovbjergs perspektiv på leg som stemningspraksis, hvordan begge institutionsformer på hver sin måde synes at tilgodese netop denne. Mens der i aldershomogene grupper bliver tilrettelagt for en mere aldersspecifik legekultur og rendyrkning af denne, tilrettelægges aldersheterogene grupper både for en legekulturel overlevering og møder på tværs af aldersspecifikke legekulturer. Undersøgelsen viser relevansen af at udvide et institutionsperspektiv i mødet med børns legekultur, til specifikt at forholde sig til aldersbestemte pædagogikkens betydning for legekulturen.

Referencer

- Andersen, P.Ø. & Kampmann, J. (1996). *Børns legekultur*. Munksgaard Rosinante.
- Bazeley, P. (2013). Comparative analyses as a means of furthering analysis. I *Qualitative data analysis – practical strategies* (s. 254-281). Sage Publications.
- Brandt, L.A. & Menning, S.F. (2024). Age segregation in ECEC: tracing arguments and reanimating the critique of developmentalism. *Pedagogy, Culture & Society*, 32(4), 1051-1068. <https://doi.org/10.1080/14681366.2024.2355098>
- Brinkmann, S. & Tanggard, L. (Red.) (2010). *Kvalitative metoder – Empiri og teoriutvikling*. Gyldendal Akademisk.
- Brownell, C. (1990). Peer social skills in toddlers: competencies and constraints illustrated by same-age and mixed-age interaction. *Child Development*, 61(3): 838-848. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1990.tb02826.x>
- Czikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The psychology of Optimal experience*. Harper & Row.
- Corsaro, W.A. (1988) Peer culture in the preschool, *Theory into Practice*, 27:1, 19-24, DOI: [10.1080/00405848809543326](https://doi.org/10.1080/00405848809543326)
- Danboldt, G. & Enerstvedt, Å (1995). *Når voksenkultur og barnekultur møtes – En evalueringsrapport om de kulturformidlingsprosjekter for barn som Barnas Hus, Bergen, har satt i gang*. Norsk kulturråd.
- DS. Danmarks Statistik (2022). *Børnepasning*. <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/husstande-familier-og-boern/boernepasning>
- Edenhammar, K. (1982). *Åldersblandede barngrupper*. Liber Förlag.
- Ehn, B. & Löfgren, O. (1982). *Kulturanalys*. Gleerups Förlag.
- FAD, Forbruker- og administrasjonsdepartementet (1985). *Aldersblandete grupper i barnehagen – noen erfaringer og ideer*. Forbruker- og administrasjonsdepartementet.
- Gibbs, G. (2018). Thematic coding and categorizing. I *Analyzing Qualitative Data* (2. Udg., s. 53-74). SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781526441867>
- Goldman, J. A. (1981). Social Participation of Preschool Children in Same- versus Mixed-Age Groups. *Child Development*, 52(2), 644–650. <https://doi.org/10.2307/1129185>
- Gulløv, E. (2003). Et antropologisk blik på børnekultur. I B. Tufte, J. Kampmann & M. Hassel (Red.). *Børnekultur. Et begreb i bevægelse* (s. 25-41). Akademisk forlag.
- Gulløv, E. (2017). En aldersbestemt pædagogik. I P.Ø. Andersen & T. Ellegaard (red). *Klassisk og moderne pædagogisk teori* (s.112-125). Hans Reitzel.

- Hogsnes, H. (2010). Barnehagen i endring. I H. Hogsnes, M. Angell & S. Nordtømme (Red.). *Barnehagens læringsliv* (s.53-76). Fagbokforlaget.
- Howes, C. & Farver, J. (1987). Social pretend play in 2-year-olds: Effects of age of partner. *Early Childhood Research Quarterly*, 2(4), 305-314.
[https://doi.org/10.1016/0885-2006\(87\)90017-2](https://doi.org/10.1016/0885-2006(87)90017-2)
- Jacobsen, B., Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2020). Fænomenologi. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.). *Kvalitative metoder – En grundbog* (3. Utg., s. 281-308). Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, R.S.; Svalund, J. & Bråten, M. (2023). Organisering av barnehagehverdagen – noen idealtyper (Fafo-rapport 2023:19). *Fafo*. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/organisering-av-barnehagehverdagen-noen-idealtyper>
- Johannessen, L.E.F. (2022). Utenfor academia: mot en utvidet forståelse av “abduktiv analyse» og teoriutvikling. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 6 (2), 1-16.
<https://doi.org/10.18261/nost.6.2.4>
- Kampmann, J. (2001). Hva er børnekultur? I B. Tufte, J. Kampmann & B. Juncker (Red.). *Børnekultur – hvilke børn? Og hvis kultur?* (s. 52-65) Akademisk forlag.
- Kampmann, J. (2008). Børnekultur i et institutionsperspektiv: Spændingsfeltet mellem leg og læring. *Tidsskrift for børne- & ungdomskultur*, 54, 9-20.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. Udg.). Gyldendal Akademisk.
- Lagrell, K. (1991) *Åldersindelade avdelningar i förskolan*. Studentlitteratur.
- Lefebvre, H. (2000). *Everyday life in the modern world*. Continuum.
- Lillemyr, O.F. (2020). *Lek på alvor* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Løkken, G. (2009). *Toddlerkultur*. Cappelen Akademisk Forlag.
- Magnusson, L. & Bäckman, K. (2022) Teaching and learning in age-homogeneous groups versus mixed-age groups in the preschool – the Swedish example, *Cogent Education*, 9:1, [DOI: 10.1080/2331186X.2022.2109802](https://doi.org/10.1080/2331186X.2022.2109802)
- McGrath, C., Palmgren, P.J. & Liljedahl, M. (2019) Twelvetips for conducting qualitative research interviews. *Medical Teacher*, 41:9, 1002-1006, [DOI: 10.1080/0142159X.2018.1497149](https://doi.org/10.1080/0142159X.2018.1497149)
- Mouritsen, F. (1995). Børnekultur – legekultur. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 13(3). <https://doi.org/10.5324/barn.v13i3.4850>
- Mouritsen, F. (1996). *Legekultur – Essays om børnekultur, leg og fortælling*. Odense Universitetsforlag.
- Rasmussen, K. (2001). Børnekulturbegrebet – set i lyset af aktuelle barndomstendenser og teoretiske problemstillinger. I B. Tufte, J. Kampmann & B. Juncker (Red.). *Børnekultur – hvilke børn? Og hvis kultur?* (s. 31-51) Akademisk forlag.
- Ringsmose, C., & Kragh-Müller, G. (2017). *Nordic social pedagogical approach to early years*. Springer.
- Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*. Oxford University Press.
- Sand, A. L., Skovbjerg, H. M. & Tanggaard, L. (2021). Re-thinking research interview methods through the multisensory constitution of place. *Qualitative Research*, 22(4), 594-612.
<https://doi.org/10.1177/1468794121999009>

Skolverket (2023). *Statistik om förskola, skola och vuxenutbildning*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=F%C3%B6rskola&omrade=Barn%20och%20grupper&lasar=2023&run=1>

Skovbjerg, H.M. (2021). *On play*. Samfundslitteratur.

Sommer, D. (2020). *Leg – en ny forståelse*. Samfundslitteratur.

SSB. Statistisk sentralbyrå (2023). Barnehager. <https://www.ssb.no/utdanning/barnehager/statistikk/barnehager>

Sundell, K. (1992). *Tripp Trapp Trull. En genomgång av forskning på åldersblandade grupper i svensk förskola och grundskola* (FoU-raport 1992:14). Stockholms socialförvaltning.

Sundell, K. (1995). *Åldersindelater eller åldersblandat – Forskning om ålderssammansætningens betydelse i förskola och grundskola* (2. Udg.). Studentlitteratur.

Sutton-Smith, B. (2001). *The Ambiguity of Play*. Harvard University Press.

Tufte, B.; Kampmann, J. & Juncker, B. (Red.) (2001). *Børnekultur – Hvilke børn? Og hvis kultur?* Akademisk.

Winther-Lindquist, D.A. & Svinth, L. (2019) Leg i daginstitutioner. *Pædagogisk indblik*. https://dpu.au.dk/fileadmin/edu/Paedagogisk_Indblik/Leg_i_daginstitutioner/Leg_i_daginstitutioner_final.pdf

Biografi

Lisa Annika Brandt er oprindeligt dagtilbudspædagog. Efter nogle år i feltet har hun taget en kandidat i Barnehagekunnskap ved Universitetet i Agder (Kristiansand, Norge). Her arbejder hun i dag som universitetslektor i Pædagogik, med hovedtyngde på børnehavelæreruddannelsen. I forskningssammenhæng har hun med inspiration fra blandt andet norm/kritisk pædagogik en særinteresse for hvilke refleksioner og spørgsmål om børns hverdagsliv og -betingelser alternative praksisser i dagtilbudsfeltet kan inspirere til. Dette har heriblandt ført hende til at udforske alternative alderssammensætninger ud fra forskellige perspektiver.